

BESZÁMOLÓ VASSÁNYI MIKLÓS
A SUMMA CONTRA GENTILES
I/13. FEJEZETÉNEK FELÉPÍTÉSE CÍMŰ
ELŐADÁSÁRÓL

Budapest, 2021. december 7.

SUSZTA LAURA

A Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Filozófiai Intézetének szervezésében került megrendezésre Vassányi Miklós (KRE) előadása *A Summa contra Gentiles I. 13. fejezetének felépítése* címmel. Az előadást online és személyes jelenléttel is meg lehetett hallgatni.

Az előadás bevezetése áttekintette az Aquinói Szent Tamás által a *Summa theologiae*-ban lejegyzett „öt utat”, a fő téma azonban Tamás *Summa contra Gentiles* című munkája I. részének 13. fejezetében megjelenő érvelés elemzése és utóbbiak meggyőző erejének vizsgálata volt.

A prezentáció az ScG I/13 makro-elemzésével kezdődött. Ebből megtudhattuk, hogy a szöveg nagy részét, közel 80%-át az Arisztotelésztől átvett, mozgásból vett érv adja, míg a másik három, a ScG-ben tárgyalt évrre hangsúlyosan kevesebb figyelem jut. A maradék négy évrre 5-5% százaléknyi rész jut összesen; de ezek közül a dolgok fokozataiból vett érv leredukálódik az igaz (*verum*) és a létező (*ens*) fokozataira; a hatóokokból vett érvnek csak a második *nervus probandi*a (a végtelenbe menés kizárása) szerepel; a modális érvet (*ex possibili et necessario*) pedig Tamás szintén csak a végtelenbe menés kizárására alkalmazza (a Leonina-kiadás szerinti 17. bekezdésben).

Tamás Isten létének bizonyítására így értelemszerűen a mozgásból vett érvet tekintti a legfontosabbnak – a ScG-ben kifejtett verzió azonban tizenegyszer hosszabb, mint a *Summa theologiae*-ben olvasható. Az *ex motu* érv dominanciája abból is érzékelhető, hogy a hatóokokból vett érv ScG-ben szereplő verziója sem tekinthető önállóan kifejtett érvnek, hanem inkább tűnik a mozgásból vett érv alátámasztásának.

A dolgok kormányzásából vett érv levezetésében is felfedezhetőek különbségek a két mű között. A *Summa contra Gentiles*-ben az általános elvtől indulunk el a tapasztalat irányába, míg a *Summa theologiae*-ben ez fordítva történik, ott a tapasztalatról megy át Tamás az általános elvre. A *STh*-tól eltérően azonban a ScG-ben nincs hivatkozás a természetes testek gondolkodáshiányára, sem a legfőbb jóra mint célra.

Isten szerepe is különbözik: Míg a *Summa theologiae* érvében Isten mint értelmes koordinátor jelenik meg, addig a *Summa contra Gentiles*-ben intelligens törvényhozó vagy parancsnok szerepkörét tölti be.

Rövid szöveges rész jut csak a dolgok fokozataiból vett érvnek is, ami azt eredményezi, hogy ennek részletesebb kidolgozása a *Summa theologiae*-ben található. A ScG-ben a szerepköre is „egyszerűbb.” Csak a létező fokozataira érvényes, míg a *Summa theologiae*-ben platóni ideák nagyobb számára alkalmazható. Míg a *Summa theologiae*-ben ezt az érvet (második fázisában) a létesítő okokból vettel is összeköti, ez a kitekintés a ScG-ben csak jelzésszerű.

Az előadás a mozgásból vett érv részletes tárgyalásával folytatódott. Az elemzés megmutatta, hogy Tamás milyen premisszákkal, érveléssel és konklúzióval viszi végig a mozgásból vett érvet, több rész-érvvel bizonyítva, hogy az Első Mozgató mozdulatlan, de ugyanakkor minden mást mozgat. Tamás azonban mindenekelőtt az önmozgató lehetőségét zárja ki teljesen.

Az érvelés első főrésze „alulról fölfelé” vizsgálja a mozgásátadás problematikáját, majd a fejezet nagyjából közepétől kezdve „fentről lefelé.” Tamás kitér a változás lehetőségére a Mozdulatlan Mozgató esetében is, de el is veti azt. A *Summa theologiae*-val szemben a ScG-ben az Első Mozgó Mozgató (az állócsillagok ege) szerepét is felveti, ezzel jobban követve Arisztotelész elméletét.

Tamás a világ örökkévalóságát mint az Isten megismerésére szolgáló legbiztosabb alapot hozza fel, és elismeri a konfliktust a biblikus teremtésteológia és e felvetés között, de az örök teremtés témáját mint lehetséges megoldást itt részletesen nem fejti ki (ezt lásd a *De aeternitate mundi*-ban). Az előadó szerint ez a felvetés akkor lenne meggyőző, ha Tamás a ScG-ben is vállalta volna a világ örökkévalóságának tézisének.

Összefoglalva, az előadás tartalmas betekintést engedett a *Summa contra Gentiles*-ben kifejtett istenérvekbe, összehasonlítva azokat az ismertebb *Summa theologiae*-ben olvashatókkal. Mindezek mellett alapos elemzést kaptunk a vizsgált szövegrész felépítéséről és az érvelés meggyőző erejéről – amely az előadó szerint nem túl erős. Mint rámutatott: a filozófiai teológiai hagyomány Tamás után (Scotus, Suárez) inkább a hatóokokból vett érvet részesítette előnyben.